

Leer- en zorgcoaching: pijlers in de doorstroom- begeleiding

In de opleiding bachelor in het onderwijs: secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool wordt sterk ingezet op leer- en zorgcoaching. Het zijn twee belangrijke componenten van de doorstroombegeleiding.

Leercoaching definiëren we als de begeleiding van studenten bij het verwerven van algemene en specifieke leervaardigheden. Onder de noemer van leercoaching worden op verschillende momenten in het leertraject van de student en voor diverse doeleinden intakegesprekken, screenings, instapcursussen, remedieersessies, coaching- en feedbackgesprekken georganiseerd.

Zorgcoaching ondersteunt en begeleidt doelgroepstudenten en studenten wiens studietraject wordt bemoeilijkt door specifieke zorgen.

In dit artikel bespreken we het algemene concept van de leer- en zorgcoaching. Exemplarisch voor het concept is het systeem van studievoortgangbewaking dat ingevoerd werd in het academiejaar 2009-2010. We beschrijven in deze bijdrage het ontstaan van het studievoortgangstelsel, de begeleidingsaanpak, de begeleidingsmogelijkheden en de overeenkomst tussen de student en de opleiding. We maken door middel van een praktijkvoorbeeld het studievoortgangstelsel aanschouwelijk. We ronden af met de resultaten en met een conclusie.

De aanleiding: flexibilisering in het hoger onderwijs

Het decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs van 30 april 2004 wil de studiemogelijkheden van elke student vergroten en meer mogelijkheden tot differentiëring en levenslang leren bieden. Dankzij dit decreet kan een student in het hoger onderwijs op een aangepast tempo competenties verwerven. Dit voordeel heeft ook een schaduwzijde. Sommige studenten raken om diverse redenen vast in een te lange studietijd. Voor de student en de opleiding is dit nadelig. De student ziet zijn leerkrediet slinken en de opleiding wordt voor de opleidingsonderdelen waarvoor de student geen credit behaalt, niet gefinancierd. Een bijzondere aanpak drong zich op. We ontwikkelden nieuwe concepten en gingen op zoek naar een efficiënte aanpak om de student hierbij te begeleiden

Concepten

Concept leercoaching

Studenten konden vanaf 2002 in de opleiding intekenen voor leer- en taalbegeleidingssessies. Ze volgden de ses-

sies op eigen initiatief of eventueel na doorverwijzing door een docent. Dit model van 'vrijblijvend' aanbod werkte niet zoals we het wensten. Meer studenten dan diegenen die we toen bereikten, zouden gebaat zijn geweest met leer- of taalbegeleiding. Daarom werd aan de aanpak gesleuteld. We kwamen uit op een beproefd diversiteitsmodel: acties worden opgezet met de bedoeling de kwaliteit van de opleiding voor alle studenten te verbeteren (design for all); daarnaast wordt er ingezet op de begeleiding van specifieke groepen voor wie extra begeleiding noodzakelijk is (Steunpunt Diversiteit & Leren, 2008). Het voorbeeld van de evolutie van de taalcoaching in de opleiding is exemplarisch voor het net geschetste model.

Sinds 2007 worden alle studenten bij hun instap in de opleiding gescreend op hun mondelinge en schriftelijke basistaalvaardigheden. Studenten die bij de screening problemen blijken te hebben met basisaspecten van hun mondelinge of schriftelijke taalvaardigheden worden doorverwezen naar begeleidingssessies in groep. Voor sommige studenten wordt een specifieke of individuele begeleiding opgezet. Studenten met een anderstalige achtergrond bijvoorbeeld worden doorverwezen naar de NT2-coach (Van Hoyweghen, 2010).

Belangrijk is hier aan te stippen dat de taalscreening het taalvaardigheidsniveau in kaart brengt dat wordt verwacht van een leerling bij het verlaten van het secundair onderwijs en bij de start van hoger onderwijs. Ook de remedieersessies na de screening spelen in op deze instapvaardigheden. Door het voorbeeld van de taalcoaching wordt een doel van leercoaching aangehaald: tekorten bij de start in de opleiding wegwerken. Vanuit dit perspectief worden naast de remedieersessies schriftelijke en mondelinge taalvaardigheden ook sessies georganiseerd rond ICT-vaardigheden, leervaardigheden en correct omgaan met bronnen. Sommige vakgroepen met

AUTEUR(S)

Evelien Goethals,
Els Landuyt &
Lutgart Stuyver

Arteveldehogeschool,
Gent

SCHEMA BEGELEIDINGSAANPAK

Wat?	Door wie?	Doel?
Contactname met de doelgroep	De leercoaches	De betrokken studenten informeren
Vorbereiding van het intakegesprek: de ZOLEERIC-toets afleggen	De student	Zicht krijgen op de eigen leercompetenties
Intakegesprek	De leercoach en de student	Zicht krijgen op de oorzaken die aan de basis liggen van de vertraagde studievoortgang
Opmaak document <i>Bewaking studievoortgang</i>	De leercoach in samenspraak met de student	Engagement van beide partijen (student en opleiding) vastleggen
Op de hoogte stellen van de betrokken partijen	De leercoach	Gedeelde verantwoordelijkheid van alle betrokken partijen duidelijk maken
Opvolging van de student	Alle partijen betrokken bij de begeleiding/coaching van de student	Zicht krijgen of de student de afgesproken begeleiding opvolgt
Tussentijds opvolgggesprek (wordt zoveel als nodig herhaald)	De leercoach en de student	Communicatie met de student over zijn/haar functioneren - eventuele bijsturing is in deze fase mogelijk
Eindgesprek	De leercoach en de student	Studievoortgang van de student in het voorbije academiejaar evalueren

veel vaardigheidsonderwijs zoals muziek of bio-esthetiek organiseren intakegesprekken met de abiturient zodat door middel van een snelle remediëring aanvangstekorten kunnen worden weg-gewerkt.

Leercoaching wordt ook ingezet om tekorten bij te spijkeren die zich manifesteren tijdens het studietraject van sommige studenten. Zo richt elke vakgroep vakgerichte leercoaching in, beter bekend als vakmonitoraten.

Studenten die bij het doorlopen van hun stages of praktijkseminaries problemen ervaren, worden gecoacht naargelang van de aard van het probleem. Er worden remedieoefeningen rond onder meer klasmanagement, non-verbaal gedrag, correct stemgebruik in de klas georganiseerd (Paus, Rymenans & Van Gorp, 2006).

Screenings en intakegesprekken zijn mogelijke pistes om studenten met specifieke noden te detecteren. Daarnaast worden alle docenten op systematische wijze betrokken bij de doorverwijzing naar begeleiding. Na elke examen- en praktijkperiode worden ze in het kader van feedbackgesprekken langs digitale weg herinnerd aan de remedieermogelijkheden in de opleiding.

Tenslotte worden de studenten zelf ook geresponsabiliseerd. Elk semester worden alle studenten verzocht via een digitaal bevragingssysteem hun eigen welzijn en behoeften binnen de opleiding in kaart te brengen. Na het invullen van de bevraging krijgt de student een overzicht van de mogelijke begeleiding en de desbetreffende contactgegevens.

Concept zorgcoaching

Doelgroepstudenten van zorgcoaching zijn studenten met een topsportstatuut, werkstudenten, beoefenaars van de kunsten, studenten met een politiek mandaat, studenten met een functiebeperking zoals dyslexie, studentenvertegenwoordigers en studenten in bijzondere sociale of individuele omstandigheden. De zorgcoach begeleidt de doelgroepstudent. De situatie van de doelgroepstudent heeft gevolgen voor de onder-

wijssituatie. Deze studenten worden daadwerkelijk geholpen door hen een bijzonder statuut toe te kennen. Dit statuut behelst examen- en studiefaciliteiten. Ze worden altijd op maat en in samenspraak met de student toegekend door de zorgcoach. Hierbij wordt een evenwicht gezocht tussen de mogelijkheden en de beoogde eindcompetenties van de opleiding en de verwachtingen van de student.

Bij talentgerichte coachen zijn persoonlijke kwaliteiten en talenten vertrekpunt van het opleidings-traject.

Talentontwikkelen coachen

Nieuw vanaf het academiejaar 2011-2012 is de expliciete aandacht voor het talentgericht coachen van de student. In deze benadering zijn de persoonlijke kwaliteiten en talenten het vertrekpunt van het opleidings-traject. Docenten begeleiden studenten in het zichzelf correct leren inschatten zodat ze bijvoorbeeld in hun stagetraject keuzes kunnen maken die aansluiten bij hun talenten.

Naast het positieve effect van deze aanpak op de studenten bereiden we hen door deze benadering ook voor op talentgericht begeleiden van elke leerling in hun eigen praktijk van het secundair onderwijs. Medewerkers worden geprofessionaliseerd zodat zij met het talentontwikkelen model aan de slag kunnen.

Studievoortgangbewaking

In dit onderdeel wordt ingezoomd op de begeleiding van studenten met een vertraagd studietraject. De beschrijving maakt duidelijk hoe de leer- en zorgcoachingactiviteiten geïntegreerd en doelgericht worden ingezet om de doorstroom van deze studenten te bevorderen.

Praktijkvoorbeeld: CASUS UIT HET ACADEMIEJAAR 2011-2012

Beschrijving van de casus

Tom (fictieve naam), student Engels-wiskunde aan de opleiding Bachelor in het secundair onderwijs van de Arteveldehogeschool, neemt dit academiejaar twee opleidingsonderdelen voor de derde maal op. Tom is 23 jaar en sinds 2007-2008 student aan de opleiding. Voordien volgde hij zonder succes een andere professionele bacheloropleiding. Tom kan, als hij slaagt voor alle ingeschreven opleidingsonderdelen, dit academiejaar afstuderen.

In het begin van het academiejaar werd hij door één van de leercoaches uitgenodigd voor een intakegesprek. Ter voorbereiding van dit gesprek, maakte de student de ZOLEERiC. Uit deze toets blijkt dat Tom het moeilijk heeft om een evenwicht te vinden tussen studie en ontspanning. Hij komt er moeilijk toe om te studeren en besteedt te weinig tijd aan zijn studies. De student scoort wel sterk op groepswerken. Hij beschikt over voldoende vaardigheden die hem in staat stellen om samen te werken met anderen. Uit het intakegesprek blijkt dat Tom baat zou hebben bij een groepstraining uitstelgedrag, individuele planningsessies met de leercoach en een training rond studiemethodiek. Daarnaast verwijzen we de student door naar de zorgcoach omwille van een persoonlijke zorg die invloed heeft op zijn functioneren in de opleiding.

Ter afsluiting van het gesprek, wordt het document *Bewaking studievoortgang* opgesteld en worden volgende afspraken erin opgenomen:

De student engageert zich om:

- 1) de digitale leeromgeving en de mailbox dagelijks te consulteren;
- 2) te handelen naar de afspraken, geformuleerd in de opleidingsgids;
- 3) de begeleiding afgesproken met de leercoach op te volgen:
 - aanwezigheid in de les wiskunde vakstudie 3 en Engels vakdidactiek 2;
 - contact opnemen met de betrokken docenten voor vakinhoudelijke ondersteuning (bv. monitoraten, extra oefeningen ...);
 - sterke aanbeveling om een training uitstelgedrag te volgen (bv. bij StudioO);
 - deelname aan de groepstraining *Stop met blokken, leer studeren*;
 - individuele begeleidingsessies rond planning volgen bij de leercoach;
 - advies om contact op te nemen met de zorgcoach.

De opleiding verbindt zich ertoe de volgende ondersteuning en begeleiding te bieden:

- 1) De leercoach volgt de student op, begeleidt waar nodig en beheert het studievoortgangsdossier.
- 2) De docenten van de betrokken opleidingsonderdelen volgen de student op, geven ondersteuning waar nodig en formuleren feedback over de student naar de leercoach.
- 3) De student kan terecht bij de zorgcoach voor zorgcoaching.

Blik van de leercoach

Tom volgde de training uitstelgedrag, de groepstraining *Stop met blokken, leer studeren* en de individuele planningsessies. Ook kwam hij op regelmatige basis op gesprek. De leercoach merkte op dat naarmate het academiejaar vorderde, het zelfvertrouwen van de student om de opleiding succesvol af te ronden, groeide. Bovendien was er een duidelijke evolutie merkbaar in het aantal gepresteerde studie-uren.

Blik van de betrokken docenten

Tom was, op enkele lessen na, steeds aanwezig in de lessen wiskunde vakstudie 3 en Engels vakdidactiek 2. Hij vertoonde voor die opleidingsonderdelen een grote inzet en docenten gaven aan dat er een duidelijke verbetering merkbaar was t.o.v. vorig academiejaar. Tom leverde zijn taken en opdrachten tijdig in terwijl hij voordien regelmatig uitstelgedrag vertoonde. Dit academiejaar behaalde Tom voor wiskunde een 12/20 en voor Engels een 11/20.

Blik van de student

De student gaf tijdens de gesprekken met de leercoach aan dat hij vorige academiejaren te weinig studie-uren presteerde en dat hij vaak 'uitstelmoezen' verzon om het studiewerk voor zich uit te schuiven. Terwijl hij aan het studeren was, werd hij snel afgeleid door o.a. zijn pc, gsm... Hij kwam tot het inzicht dat hij een verkeerde studiemethodiek hanteerde voor Engels en wiskunde.

Als de student nu terugblijkt op het voorbije academiejaar was hij vooral gebaat met de onderstaande tips die hij samen met de leercoach uitwerkte:

- oplijsten van gepresteerde studie-uren per week;
- opstellen van individuele weekplanningen;
- afleiders uitschakelen (bijvoorbeeld gsm verwijderen uit de studieruimte);
- nieuwe syllabi aankopen waar de oplossing van de oefeningen nog niet ingevuld zijn (om te voorkomen dat hij oefeningen herleest zonder ze opnieuw te maken);
- op regelmatige basis langsgaan bij de leercoach om te bespreken hoe de studievoortgang evolueert;
- opstellen van een examenplanning.

De student gaf ook aan dat de groepstraining rond omgaan met uitstelgedrag, hem vooruit geholpen heeft. Hij kreeg daardoor meer zelfvertrouwen om te slagen in de opleiding.

De opleiding tekende vanaf het academiejaar 2009-2010 een systeem uit waarbij studenten die één of meerdere opleidingsonderdelen trissen, studenten die niet voldoen aan de 50%-normen en studenten met onvoldoende leerkrediet doelgericht worden opgevolgd. Na de analyse van de oorzaak van het niet-slagen wordt coaching op maat uitgewerkt. De studievoortgangsmaatregelen werden als volgt uitgetekend.

Procedure

De studenten uit de hiervoor geschetste doelgroep worden uitgenodigd door de leercoach voor een individuele analyse. Via een gestructureerd intakegesprek wordt nagegaan welke elementen aan de basis liggen van de vertraagde studievoortgang. De oorzaken kunnen zeer divers zijn: o.a. uitstelgedrag, faalangst, vakinhoudelijke moeilijkheden, attitudeprobleem, verkeerde studiemethode, problemen op vlak van taal, zorgproblematiek.

Ter voorbereiding van het intakegesprek vullen de studenten het screeningsinstrument ZelfOriëntatie LEERCompetenties (ZOLEERiC) in. Dit is een instrument ontwikkeld door de dienst Studieadvies van de Arteveldehogeschool dat terug te vinden is op <http://www.klaarvoorhogeronderwijs.be> > module studiemethode. De test peilt naar diverse leercompetenties (plannen, verbanden leggen, hoofd- en bijzaken onderscheiden, zich inzetten, zich concentreren, taken afwerken, samenwerken en examenstrategieën opbouwen). De resultaten van de toets vormen het uitgangspunt om samen met de student op zijn/haar leercompetenties te reflecteren. Naast de analyse van de hierboven vermelde leercompetenties, peilt de leercoach via een gestructureerd interview ook naar andere mogelijke oorzaken.

Zodra de leercoach en de student zicht hebben op de onderliggende factoren wordt samen met de student gewerkt.

Begeleidingsmogelijkheden

De begeleiding van de student is zeer divers en speelt zich hoofdzakelijk af binnen de opleiding. Er wordt een brede waaier aan begeleiding aangeboden waaronder coaching op vlak van leercompetenties, vakinhoud, praktijk, ICT, schriftelijke en mondelinge taalvaardigheid. In de tabel wordt een overzicht gegeven van de coachingsmogelijkheden die er in de opleiding zijn.

Studenten met een zorgproblematiek (functiebeperking, uitzonderlijke individuele en sociale omstandigheden ...) worden doorverwezen naar de zorgcoach. Voor langdurige psychosociale begeleiding worden studenten doorverwezen naar STUDent in Oost-Vlaanderen (StudioO). Dit is een samenwerkingsverband tussen de studentenvoorzieningen van de drie katholieke hogescholen in Oost-Vlaanderen. Studenten kunnen er terecht voor o.a. trainingen rond uitstelgedrag, faalangst, mindfulness.

De afgesproken begeleiding wordt opgenomen in het document 'Bewaking studievoortgang' en wordt bezorgd aan alle partijen (docenten, zorgcoach, StudioO) die betrokken zijn bij de begeleiding van de student.

Overeenkomst student-opleiding

Het document Bewaking studievoortgang is een overeenkomst die door beide partijen (de student en de opleiding) wordt ondertekend en waarbij ze beiden een engagement aangaan. De student engageert zich om de afgesproken begeleiding op te volgen en de opleiding verbindt er zich toe om de student hierin te coachen. De student wordt op die manier door verschillende personen ondersteund.

Opleiding en student engageren zich samen.

De leercoach volgt de student op via het studievoortgangdossier waarin alle informatie per student nauwgezet wordt bijgehouden. In dit dossier noteert de leercoach op basis van de feedback van alle betrokken partijen of de student de opgelegde maatregelen voldoende heeft opgevolgd, wordt een verslag van elk gesprek met de student bijgehouden en worden de studieresultaten van de student genoteerd. Essentieel hierbij is dat alle partijen die betrokken zijn bij de begeleiding van de student hierover goed met elkaar communiceren zodat het studievoortgangdossier een totaalbeeld vormt van de studievoortgang van de student. Alle informatie uit het studievoortgangdossier vormt dan weer de basis van de opvolgingsgesprekken met de student.

Resultaten

Het bovenstaande project loopt nu het derde academiejaar. De resultaten van het project zijn hoopgevend: studenten die de afgesproken begeleiding opvolgden hadden 90 à 100% kans op slagen voor de opleidingsonderdelen waarvoor ze problemen hadden. Terwijl de studenten die de begeleiding niet of onvoldoende opvolgden slechts 45 tot 55% kans hadden op slagen.

Het begeleidingssysteem werd voorgelegd en besproken op de opleidingsraad en de opleidingsstudentenraad. Studenten en docenten reageerden positief op het concept en de realisaties.

Ook de leercoaches blikken tevreden terug op het project. Ze merken dat deze manier van werken vruchten afwerpt. De onderliggende oorzaken van het niet-slagen worden in kaart gebracht en gereddieerd.

In een lerarenopleiding hebben onderwijspraktijken hun impact op twee niveaus: op het functioneren van de student in de opleiding en op zijn professionele ontwikkeling. Een goed uitgebouwd leer- en zorgbegeleidingssysteem in de opleiding versterkt de pedagogische en didactische inzichten van de student in deze domeinen. Woorden wekken, voorbeelden strekken!

Conclusie

De opzet van deze tekst was een verkenning te maken in het systeem van leer- en zorgcoaching in het algemeen en in het systeem van studievoortgang

bewaking in het bijzonder. Het is duidelijk dat er bij deze werkwijze een grote verantwoordelijkheid ligt bij zowel de student als de opleiding en dat beide partijen ten opzichte van elkaar een engagement opnemen. De sterkte van het systeem zit vooral in de persoonlijke begeleidingsaanpak die inspeelt op de specifieke oorzaken van de studieproblemen. Is dit nu een succesverhaal over de hele lijn? Grotendeels wel. Enkele kanttekeningen willen we echter wel vermelden. Ten eerste vraagt deze vorm van begeleiding een personeelsinzet die niet te onderschatten is. Echter, twee centrale halftijdse verantwoordelijken in een opleiding van 2000 studenten, die het hele coachingsverhaal aansturen en opvolgen, de dossiers van de studenten bijhouden en contact leggen met de begeleiders in de vakgroepen, is eigenlijk nog een haalbare kaart. Door de taken te verspreiden over meerdere vakgroepen en verantwoordelijken, wordt dit een deeltje van een opdracht van iedereen.

Ten tweede zou een digitaal studentvolgsysteem hier een ideaal instrument zijn om de student efficiënt te volgen en hem zelf ook inzage te geven in zijn voorde- ringen. De Arteveldehogeschool heeft hier plannen rond, maar ze zijn nog niet gerealiseerd.

Ten derde stellen we vast dat docenten te weinig zicht hebben op het totaalconcept van coaching zoals ze in de opleiding functioneert. Ze draaien er wel in mee, maar ze kunnen niet echt verwoorden hoe het eigenlijk allemaal loopt. Dat is een werkpunt.

Ten slotte spreekt het voor zich dat het niet realistisch is te denken dat dit systeem elke student doet slagen.

De verantwoordelijkheid voor de eigen opleiding en het realiseren van slaagkansen ligt in de eerste plaats bij de student zelf. Als we er al in slagen om de student inzicht te laten krijgen in zijn functioneren en hem te ondersteunen in zijn stappen om dit te verbeteren, zijn we wel al een hele stap verder. We hopen dat deze bijdrage een inspiratiebron kan vormen voor andere lerarenopleidingen in hun zoektocht naar een efficiënte doorstroombegeleiding.

LITERATUUR

- Denissen, K., Léonard, R., Van den Brande, J., & Willems L. (2008). *Studeerwijzer. Op weg naar succesvol studeren*. Brussel: VUBPRESS.
- Edulex (2012). *Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen*. Opgeroepen op oktober 10, 2012, van: <http://www.ond.vlaanderen.be/edulex/>
- Goethals, E. (2012). *Stop met blokken, leer studeren*. [Onuitgegeven syllabus] Gent: Arteveldehogeschool.
- Paus, H., Rymenans, R., & Van Gorp, K. (2006). *Dertien doelen in een dozijn*. Den Haag: Nederlandse Taalunie.
- Steunpunt Diversiteit & Leren (2008). *Diversiteit is de norm. Leren omgaan met diversiteit is de boodschap*.
- Van Hoyweghen, D. (2010). *Naar taalkrachtige lerarenopleidingen. Bouwstenen voor een taalbeleid*. Mechelen: Plantyn.
- Van Puyenbroeck, H., & Boen, F. (2011). *ZelfOriëntatietest LEERCompetenties*. Gent: Arteveldehogeschool.